

VIRTUÁLIS TÉRBE VALÓDI LÉLEK

RITTER BETTY

Mit tennél, ha két hétig nem lenne áram? – teszi fel meghökkentőnek és elgondolkodtatónak szánt kérdését középiskolásoknak egy tanár kollégám. És a döbrent csend után suta válaszok, további tétovaság, viccelődéssel leplezett zavarodottság. Mert ha nincs áram, akkor nincs televízió, mobiltelefon, internet, hűtőszekrény, fűtés, világítás. Semmi nincs, ami mindennapjaink megszokott és nélkülözhetetlen része. Nem is igen tudunk visszagondolni, hogyan intéztük ügyeinket tíz (húsz, harminc...) évvel ezelőtt mobiltelefonok és internet nélkül. (Egyetemista koromban otthon még vonalas telefonunk sem volt, ezért vizsgák után táviratban tudattam az eredményt 200 km-re élő szüleimmel. Ma gyerekeink akár az óráközi szünetekben is felhívhatnak.) Éltünk akkor egyáltalán? Hétfőn adásszűnet volt, semmi mobil, msn, skype, mp3, zajtenger... Vajon élet volt az?

Akkoriban valódi babát öltöztettek, élő macskát/kutyát/lovat etettek, akinek volt, az valódi Trabantot szerelt – ma ezeket is pótolni lehet virtuális teve-, cica-, trabinneveldével, amelyek a valóságot szimulálják sok szellemes ötlettel, a valódi élet örömeivel, gondjaival, jeles napjaival, mégis valóságos fizikai aktivitás és valódi fizikai kapcsolat nélkül.

Életünk minden tekintetben eltolódott a kényelem, mi több, a pazarló kényelem irányába. Ahhoz, hogy valódi edzést vagy erőpróbát jelentő mozgást végezzünk, nem fát vágni, szemet hordani kell, hanem külön programot szervezni uszodába, edzőterembe. Alig járunk gyalog, gyerekeinket is autóval visszük szakkörrel edzésre, cserkészetről zenére, majd nyelvórára, hogy minél hatékonyabban töltsük ki délutánjaikat és pótoljuk, amit az iskolában – talán – nem kaphatnak meg. Ennek a kényelemben, egyúttal örök rohanásban szervezett életnek a hatásai nemcsak a testmozgás hiányában, a sok elhízott gyerektestben mutatkoznak meg, hanem az élet egyéb területein erőfeszítésre képtelen diákok sokaságában is. Az életmódváltozás, a digitális technika adta lehetőségek bővülése sokkal gyorsabban következett be, mint ahogy nevelési koncepcióinkat, a családok mindennapi életét az új kihívásokhoz tudnánk igazítani, mint ahogy a felmerülő új helyzetekre új, jó válaszokat tudnánk adni.

Hosszabb ideje tanító kollégáimmal úgy érzékeljük, hogy amíg húsz-huszonöt évvel ezelőtt nyolc-tíz évente, úgy két gimnáziumi osztályonként jött egy újszerűen gondolkodó és viselkedő diákcsoport, most szinte két évente meg kell újítani tantárgy-pedagógiai módszereinket, a figyelem és a munkafegyelem fenntartásának technikáit is.

Általános iskolás gyermekeim és a gimnáziumba belépők korosztálya már a képi kultúrán felnőtt, minden csatornán agyoningerelt korosztály. Kedves ismerősöm – kamasz fiú – zenehallgatásra bedugott füllel baktat az utcán. Kérem, miért járkál így. Azt mondja, muszáj zenét hallgatnia, különben unatkozik. Unatkozol? Nincsenek gondolataid? – kérem én. De vannak, de már unom őket – válaszolja.

Gimnazista tanítványaim közül számosan áldozatai az önkéntelen figyelmet rabul ejtő képek, hangok villódzásának, akaratos figyelemről csak egy részüknek van tapasztalata. Ilyen – persze – mindig volt, de az arányok jelentősen eltolódtak, talán nem túlzás, hogy egyes osztályokban megfordultak. Sokan képtelenek egy percen túl a kijelölt feladatra koncentrálni, képtelenek egyszerre húzni egy egyenest és közben meghallani, hogy vegyenek fel rajta két pontot. Pedig a megosztott figyelem illúziójával járnak az utcán bedugott füllel, ülnek a bekapcsolt számítógép előtt és tanulnak szemük sarkából a képernyőt is figyelve, vagy játszanak mobiljukkal a televízió előtt. Kevesen képesek arra, hogy elmélyülten, célirányosan, a lényegét jól kiemelve tanuljanak. (A téma persze jóval összetettebb elemzést igényelne, de most az iskolai oktatás tartalmi szabályozóit és metodikai kérdéseit szeretném elkerülni.) Túl sokan vannak, akik elvesztegetik az időt a csábító képernyők előtt, mert nem kell erőfeszítést tenni, csupán befogadni, mert bátran és kockázatmentesen lehet kapcsolatokat teremteni. Ők egyéb tapasztalat hiányában nem tudják, hogy befogadásuk is, kapcsolataik is felületessé váltak. És ami sokkal komolyabb probléma: nem fejlődik saját belső képalkotó technikájuk, amely nélkül az olvasottak megértése, az absztrakt fogalmak megalakítása nehezebb vagy lehetetlen.

A média üzenetei is a nem kívánt irányba viszik a gyereket: könnyedén csillogni, tartalom nélkül is sztárnak lenni, magunkat jól érezni minden áron és minden pillanatban. Mert „megérdemled”, „csak egy telefonhívás”, csak két kattintás és minden megoldódik. Jól esik elhinni, hogy csak egy tennivaló van: „érezd jól magad”. Kétségtávol, eredményesebb a jó érzésből fakadó, pozitív motivációjú tanulás, de vajon miből táplálkozzon a jó érzés? Érezd jól magad a kihívásoktól? A jól végzett munka örömetől? Már-már szerencsések azok, akiknek gyermekei, tanítványai nem úgy képzelik a jó érzést, mint ellazulást egy nagy kád meleg vízben. Nem népszerűek azok a gondolatok, melyek szerint a minőségi eredmények minőségi áldozatot követelnek. Szülőtársaim a megmondható, hogy ahol korlátozott időtartamú képernyő – internet, tévé stb. – lehetősége van a gyerekeknek, komoly alkuk, sőt csaták tárgya a szabályozás. Még akkor is nehéz következetesnek lenni, ha a szülő biztosan látja a virtuális világ egyik nagy csapdáját, hogy miközben mozgalmas, érdekes képekkel tölti ki (és sokat rabolja) a monitor előtt ülők idejét, aközben blokkolja fizikai aktivitásukat, és korlátozza a valódi kapcsolatokat. Nullára redukálni a számítógépes kapcsolatot ma már nem lehet,

nem is cél, mert az iskolai feladatok egy része is a világháléhoz kötődhet. Meg kell tanítanunk gyermekeinknek a biztonságos és célszerű használatot, ahogyan azt kellett eddig az összes többi olyan eszköz esetében, amit jóra találtak ki, ám rosszra is használható (csak néhányat kiragadva: bicska, bor, pénz). De vajon a szülőket ki tanítja meg, ki ad erre vonatkozó ismeretet, tanácsot, tapasztalatot? Ki válaszolja meg a szülők, a tanárok feltett, vagy még – tájékozatlanság miatt – fel sem tett kérdéseit? Ma az efféle válaszok megadására egyébként jól használhatóvá tehető iskolarendszer abba az irányba tart, hogy a tanárnak ismeretet nem, inkább tanulási technikákat, kompetenciákat kell fejlesztenie. Jobb, ha – eddig egyedüli munkaeszközének tekintett – személyiségét sem viszi bele a folyamatba, elég, ha jogot szolgáltat. Míg húsz évvel ezelőtt a szülő és a tanár együtt nevelték a diákat, ma nem ritka, hogy a szülő és a diák neveli együtt a tanárt.

Elveszett a bizalom. A szeretet nem diákjogi kategória. Pedig ezek hiányától szenved az éppen felnövőben levő nemzedék is, meg a már felnőttek is. Szeretni annyit jelent: azt teszem, ami a másik javát szolgálja (nem azt, ami éppen jól esik neki). Ezt nem lehet fásultan, kiégetten vagy éppen megélhetési forrásként végezni, csak hivatástudattal, amelyet a társadalmi bizalom (a szülők mint megbízók bizalma) kellene, hogy erősítsen. Bizalom nélkül nincs tekintély, tekintély nélkül nincs nevelés. Igaz, mára világos emberkép sincs az iskolák küldetésnyilatkozataiban, pedig ez lenne az a bizonyos cél, aminek hiányában semmilyen szél sem jó a hajóznak.

A nevelés (a diákok segítése útjukon saját céljaik és a közösség javára) csak a családokkal összhangban, a személyes szeretet útján lehet hatékony. Családi történeteinken kívül szociológusok, pszichiáterek kutatásaiból tudjuk, hogy a gyermeket és később a felnőttet is a megtartó család, a gyógyító ölelés, a személyes figyelem tartja egészségesen, tölti fel energiával.* Nos, ez nem megy elektronikusan, mint ahogy éhségünket sem csillapíthatjuk virtuális ebéddel. És – mint ahogy a valódi ételre éhes a test – éhes a gyermeklélek a személyes figyelemre, hálás egy mosolyért, örül egy vállveregetésnek. Ezt a személyes figyelmet adni gyerekeiknek – a mai szülők komoly kihívása, ezt adni tanítványaiknak – a mai tanár komoly nehézsége.

JEGYZET

* Csak kettőt említek: Bagdy Emőke, Kopp Mária kutatásai és előadásai több formában és több médiafelületen is elérhetők.

